

สุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม (Health Safety and Environment)

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา
จุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567

สุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม 20001-1001

หมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ
กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐาน
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567

มาลินี จำเนียร
วิไล ตาปะสี

สุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม 20001-1001

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

มาลินี จำเนียร.

สุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม (20001-1001).-- กรุงเทพฯ : แม็คเ็ดดูเคชั่น,
2568.

216 หน้า.

1. อาชีวอนามัย. 2. ความปลอดภัยในงานอุตสาหกรรม. I. วิไล ตาปะสี, ผู้แต่งร่วม.

II. ชื่อเรื่อง

613.62

ISBN 978-616-345-313-6

จัดทำโดย

 MACEDUCATION

ผู้เขียน : มาลินี จำเนียร และวิไล ตาปะสี

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผศ.ภาวีน พจนอารี

การสั่งซื้อ : ส่งธนาณัติสั่งจ่าย **ไปรษณีย์ลาดพร้าว** ในนาม บริษัท แม็คเ็ดดูเคชั่น จำกัด
เลขที่ 9/99 อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว 38 ถนนลาดพร้าว แขวงจันทระเกษม
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

☎ : 0-2938-2022-7 FAX : 0-2938-2028

www.MACeducation.com

พิมพ์ครั้งที่ : 1

จำนวนที่พิมพ์ : 5,000 เล่ม

ราคาจำหน่าย : 105 บาท

ปีที่พิมพ์ : 2568

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีแอนด์เอ็นบีค

(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนั้นนอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร)

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 เพื่อยกระดับ การศึกษาวิชาชีพของบุคคลให้สูงขึ้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อุตสาหกรรม เป้าหมายในการพัฒนาประเทศ แผนการศึกษาแห่งชาติ ความต้องการของสถานประกอบการ รวมทั้งข้อเสนอจาก คณะอนุกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา (อ.กรอ.อ.ศ.) โดยหลักสูตรดังกล่าว เป็นไปตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualifications Framework: NQF) และกรอบคุณวุฒิอ้างอิงอาเซียน (ASEAN Qualifications Reference Framework: AQRF) มาตรฐานการศึกษาของชาติ และกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนยึดโยงกับมาตรฐานอาชีพ มาตรฐานฝีมือแรงงาน และมาตรฐานอื่น ๆ ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ เพื่อมุ่งเน้น การเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคนระดับฝีมือ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกิจนิสัย ที่เหมาะสมในการทำงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงาน ชุมชน สังคม

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ตระหนักถึงภารกิจสำคัญในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาระดับ อาชีวศึกษาให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการและผู้สอน ทั้งในระดับ อาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 ในแต่ละสาขาวิชาเพื่อจัดทำสื่อการเรียนรู้ อันประกอบด้วย

1. **หนังสือเรียน** ที่จัดทำให้ตรงกับอ้างอิงมาตรฐาน ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะ รายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพ มาตรฐานฝีมือแรงงาน และมาตรฐาน อื่น ๆ ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ

2. **แผนการจัดการเรียนรู้** ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปปรับให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนและจุดเน้นของสถานศึกษา

จุดเด่นของหนังสือเรียนชุดใหม่ มีดังนี้

1. นำเสนอในรูปแบบบทเรียน โดยในแต่ละบทเรียนมี ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน สมรรถนะประจำบทเรียน แนวคิดหลัก หัวข้อหลัก และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และใบเนื้อหาที่ง่ายต่อการเรียนรู้ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเข้มข้นและ ทันสมัย ทั้งนี้เนื้อหาในหนังสือเรียนมุ่งเน้นให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ หลักการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) และการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

2. แทรกใบงานที่ออกแบบให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน สมรรถนะประจำบทเรียน และ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม สำหรับการฝึกกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น การเรียนรู้จากโครงงาน (Project-based Learning)

3. มีแบบทดสอบหลังเรียนในทุกๆ บทเรียน เพื่อประเมินผลหลังเรียนในแต่ละบทเรียน

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ขอขอบคุณสถานศึกษา ครู คณาจารย์ ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ที่สนใจทุกท่าน ที่ให้ความไว้วางใจในสื่อการเรียนรู้ของบริษัท บริษัทหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสื่อการเรียนรู้ชุดนี้จะมีส่วนช่วยให้การจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทัดเทียมระดับสากลต่อไป

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด

รหัสวิชา 20001-1001

สุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม ทฤษฎี 1 ชั่วโมง ปฏิบัติ 2 ชั่วโมง 2 หน่วยกิต

อ้างอิงมาตรฐาน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา

วางแผน ควบคุม และเลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยในการปฏิบัติงานอาชีพภายใต้หลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานการปฏิบัติงานอาชีพ

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. เข้าใจเกี่ยวกับเกี่ยวกับหลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานอาชีพ
2. สามารถปฏิบัติงานตามหลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในงานอาชีพ
3. มีเจตคติและกิจนิสัยการปฏิบัติงานภายใต้หลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมตามลักษณะงานอาชีพ
4. สามารถวางแผนแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในงานอาชีพ

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับหลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม
2. วางแผนการควบคุมป้องกันโรคและอุบัติเหตุที่เกิดจากการทำงานในอาชีพ
3. วางแผนประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยตามมาตรฐาน
4. เลือกใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลตามกฎหมายการปฏิบัติงาน
5. วางแผนปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานตามหลักสุขภาพ ความปลอดภัย
6. ปฐมพยาบาลเบื้องต้นตามมาตรฐานความปลอดภัย
7. ปรับปรุงแก้ไขปัญหาเบื้องต้นด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในงานอาชีพ

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับหลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานอาชีพ ปัญหาด้านมลพิษ โรคที่เกิดจากการทำงาน อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคล การควบคุมป้องกันอุบัติเหตุ เบื้องต้น สภาพการทำงานที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจ การประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยเบื้องต้น การปรับปรุงสภาพการทำงานตามหลักการยศาสตร์ การจัดการความปลอดภัย และอาชีวอนามัยเบื้องต้น เครื่องหมายและสัญลักษณ์ด้านความปลอดภัย การปฐมพยาบาลเมื่อเกิด อุบัติเหตุเบื้องต้น อันตรายจากสิ่งแวดล้อมในการทำงาน การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานตามหลัก ความปลอดภัย กฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับหลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม

สารบัญ

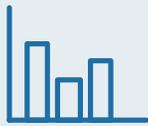
หน้า

บทเรียนที่ 1	หลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานอาชีพ	1
1.1	ความหมายของหลักสุขภาพและความปลอดภัย	3
1.2	ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของความปลอดภัย	4
1.3	ความเสี่ยงและการลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน	6
1.4	ความหมายของงานอาชีพ	9
1.5	ความหมายของสิ่งแวดล้อมและสภาวะแวดล้อมในการทำงาน	12
	แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 1	17
บทเรียนที่ 2	ปัญหาด้านมลพิษและโรคที่เกิดจากการทำงาน	19
2.1	มลพิษและการจัดการมลพิษ	21
2.2	ประโยชน์จากการป้องกันและควบคุมมลพิษ	30
2.3	โรคที่เกิดจากมลพิษและสภาวะการเกิดโรคในที่ทำงาน	31
2.4	สุขอนามัยเกี่ยวกับการทำงานและการจัดการสภาพแวดล้อมในการทำงาน	36
	แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 2	42
บทเรียนที่ 3	อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลและการควบคุมป้องกันอุบัติเหตุเบื้องต้น	43
3.1	การป้องกันภัยเบื้องต้น	45
3.2	อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคล	46
3.3	ความหมายและสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ	55
3.4	ทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุ	57
3.5	การสูญเสียอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ	61
3.6	การควบคุมการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน	63
	แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 3	69
บทเรียนที่ 4	สภาพการทำงานที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ	70
4.1	ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในการทำงาน	72
4.2	สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ก่อให้เกิดอันตราย	72
4.3	ผลกระทบด้านร่างกายและจิตใจจากการทำงาน	79
	แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 4	84

บทเรียนที่ 5 การประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยเบื้องต้น	86
5.1 ความเสี่ยงและการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัย	88
5.2 การประเมินความเสี่ยงในองค์กร	92
5.3 การควบคุม การจัดการ และการรายงานความเสี่ยง	94
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 5	98
บทเรียนที่ 6 การปรับปรุงสภาพการทำงานตามหลักการยศาสตร์	100
6.1 ความหมายของการยศาสตร์	102
6.2 ขอบข่ายและประโยชน์ของการยศาสตร์	102
6.3 สภาพการทำงานตามหลักการยศาสตร์	104
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 6	120
บทเรียนที่ 7 การจัดการความปลอดภัยและอาชีวอนามัยเบื้องต้น	122
7.1 การจัดการความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน	124
7.2 การจัดการอาชีวอนามัยเบื้องต้น	139
7.3 หลักการจัดการความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในสถานประกอบการ	139
7.4 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย	141
7.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย	145
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 7	150
บทเรียนที่ 8 เครื่องหมายและสัญลักษณ์ด้านความปลอดภัยและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	152
8.1 ความหมาย มาตรฐาน ประเภท และสีของเครื่องหมายและสัญลักษณ์ด้านความปลอดภัย	154
8.2 เครื่องหมายและสัญลักษณ์ด้านความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน	155
8.3 การปฐมพยาบาลเบื้องต้น	159
8.4 การปฐมพยาบาลตามอาการเจ็บป่วย	163
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 8	179
บทเรียนที่ 9 การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานตามหลักความปลอดภัย	180
9.1 หลักการเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานตามหลักความปลอดภัย	182
9.2 การบริหารงานความปลอดภัยเพื่อสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน	184
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 9	192

	หน้า
บทเรียนที่ 10 กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม	194
10.1 กฎหมายเกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน	196
10.2 กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม	201
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 10	206
บรรณานุกรม	208

หลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม ในการปฏิบัติงานอาชีพ

ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes)

เข้าใจถึงความหมาย ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการรักษาความปลอดภัยและสุขภาพในสถานที่ทำงาน รวมทั้งเข้าใจความหมายของงานอาชีพประเภทต่างๆ เพื่อสามารถดำเนินงานด้านความปลอดภัยและสุขภาพของพนักงาน โดยนำหลักการในการประเมินความเสี่ยง การจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงาน การปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานด้านความปลอดภัยในการทำงานมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับหลักการปกป้องสิ่งแวดล้อม

สมรรถนะประจำบทเรียน (Competency)

สามารถอธิบายหลักการพื้นฐานของการจัดการสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน

แนวคิดหลัก (Main Idea)

สุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ช่วยให้บุคลากรในสถานที่ทำงานมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการดูแลรักษาสุขภาพและความปลอดภัยของตนเอง เพื่อนร่วมงาน รวมถึงการป้องกันและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระหว่างการทำงาน รู้จักใช้มาตรการในการจัดการความเสี่ยงในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน ซึ่งช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

หัวข้อหลัก (Topics)

- 1.1 ความหมายของหลักสุขภาพและความปลอดภัย
- 1.2 ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของความปลอดภัย
- 1.3 ความเสี่ยงและการลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน
- 1.4 ความหมายของงานอาชีพ
- 1.5 ความหมายของสิ่งแวดล้อมและสภาวะแวดล้อมในการทำงาน

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives)

1. อธิบายความหมายของหลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานได้
2. อธิบายความสำคัญและวัตถุประสงค์ของความปลอดภัยในการทำงานได้
3. วิเคราะห์ความเสี่ยงและวางแผนการลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงานได้
4. อธิบายความหมายของงานอาชีพได้
5. อธิบายความหมายของสิ่งแวดล้อมและสภาวะแวดล้อมในการทำงานได้
6. อธิบายความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานได้

หลักสุขภาพ ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงานอาชีพ เป็นดูแลการรักษาความปลอดภัยและสุขภาพในสถานที่ทำงาน รวมถึงการป้องกันอุบัติเหตุและการบาดเจ็บที่เกิดจากการทำงาน โดยนำหลักการในการจัดการสิ่งแวดล้อมในการทำงานมาประยุกต์ใช้ เพื่อป้องกันมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำงาน มีการประเมินความเสี่ยงที่เกิดจากสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน โดยปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานด้านความปลอดภัยในการทำงาน

รูปที่ 1.1 การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้

1.1 ความหมายของหลักสุขภาพและความปลอดภัย

หลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน หมายถึง การจัดการและการดูแลความปลอดภัย ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจของพนักงาน รวมถึงการป้องกันอุบัติเหตุและโรคร้ายที่อาจเกิดจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน การปฏิบัติตามหลักสุขภาพและความปลอดภัยทำให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ

หลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานเป็นแนวทางและการปฏิบัติที่ถูกออกแบบมาเพื่อป้องกันและลดอุบัติเหตุ โรคร้าย และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานหรือสภาพแวดล้อมการทำงาน โดยเน้นการปกป้องสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน และการจัดการความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน เช่น อุบัติเหตุทางร่างกาย การสัมผัสสารเคมีอันตราย มลพิษทางเสียงหรือแสง หรือแม้แต่ความเครียดทางจิตใจจากการทำงานที่ไม่เหมาะสม หลักสุขภาพและความปลอดภัยถือเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่ช่วยให้สถานที่ทำงานมีความปลอดภัย โดยการดำเนินการตามหลักสุขภาพและความปลอดภัยนี้จะช่วยให้สถานประกอบการสามารถลดอุบัติเหตุและโรคที่เกี่ยวข้องกับการทำงานได้ ซึ่งส่งผลให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ การปฏิบัติตามหลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานไม่เพียงแต่ช่วยป้องกันอุบัติเหตุหรือความเสี่ยงต่าง ๆ แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างและพนักงาน รวมถึงเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากพนักงานมีความมั่นใจในการทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม

1.1.1 องค์ประกอบของหลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน

หลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 1. การประเมินความเสี่ยง** การระบุและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในสถานที่ทำงาน รวมถึงการพิจารณาอันตรายที่อาจเกิดจากเครื่องมือ สารเคมี การทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย
- 2. การควบคุมอันตราย** การดำเนินการต่างๆ เพื่อลดหรือควบคุมความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เช่น การใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
- 3. การฝึกอบรมและการสื่อสาร** การให้การฝึกอบรมพนักงานในเรื่องความปลอดภัย รวมถึงการสื่อสารถึงแนวทางการทำงานที่ปลอดภัยและวิธีการปฏิบัติตัวในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน
- 4. การตรวจสอบและติดตามผล** การตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของระบบความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มั่นใจว่าไม่ได้ละเลยปัญหาหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

1.1.2 ความสำคัญของหลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน

หลักสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานมีความสำคัญ ดังนี้

1.2 ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของความปลอดภัย

ความปลอดภัยในการทำงานมีความสำคัญอย่างยิ่งในทุกองค์กร เนื่องจากการเกิดอุบัติเหตุหรือโรคภัยจากการทำงาน อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของพนักงาน รวมทั้งทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและอาจทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงในกระบวนการรักษาและการฟื้นฟู วัตถุประสงค์ของความปลอดภัยคือการป้องกันและลดความเสี่ยงในการทำงาน เพื่อให้พนักงานมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

ความปลอดภัยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการทำงาน เนื่องจากการรักษาความปลอดภัยไม่เพียงแต่จะช่วยปกป้องสุขภาพของพนักงานจากอุบัติเหตุหรือโรคที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน แต่ยังช่วยป้องกันการสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและทางธุรกิจขององค์กร ความปลอดภัยในการทำงานจึงเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการทำงานให้มีประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรและสังคมโดยรวม

1.2.1 ความสำคัญของความปลอดภัยในการทำงาน

ความปลอดภัยในการทำงานมีความสำคัญ ดังนี้

1. การป้องกันการบาดเจ็บและการเสียชีวิต การรักษาความปลอดภัยในสถานที่ทำงานช่วยลดโอกาสที่พนักงานจะได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากอุบัติเหตุในที่ทำงาน อุบัติเหตุจากการทำงานสามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพของพนักงานและลดประสิทธิภาพในการทำงาน

2. ลดค่าใช้จ่ายจากการฟื้นฟูและรักษาพยาบาล อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในที่ทำงานอาจนำไปสู่ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลและค่าฟื้นฟูที่สูง ซึ่งอาจส่งผลให้บริษัทต้องจ่ายค่าชดเชยและเสียเวลาทำงานมากขึ้น

3. เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เมื่อพนักงานทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย จะมีสมาธิในการทำงานมากขึ้นและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งช่วยให้ผลผลิตขององค์กรสูงขึ้น

4. เสริมสร้างความเชื่อมั่นในองค์กร การให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการทำงานจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นจากพนักงานที่รู้สึกปลอดภัยในสถานที่ทำงาน ซึ่งจะทำให้พนักงานมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร

5. สร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร องค์กรที่มีการจัดการความปลอดภัยที่ดีมักจะได้รับคำชมเชยจากสาธารณะและลูกค้า ซึ่งเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความเชื่อมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

1.2.2 วัตถุประสงค์ของความปลอดภัยในการทำงาน

การสร้างความปลอดภัยในการทำงานมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การป้องกันอุบัติเหตุ การป้องกันอุบัติเหตุและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน โดยการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงและการใช้มาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมอันตราย

2. การลดความเสี่ยงทางสุขภาพ การรักษาความปลอดภัยในการทำงานมีเป้าหมายในการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น การสัมผัสสารเคมีอันตรายหรือเสียงดังเกินไป

3. การส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน วัตถุประสงค์อีกหนึ่งข้อของความปลอดภัยในการทำงานคือการส่งเสริมสุขภาพของพนักงานให้ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ

4. การปฏิบัติตามกฎหมายและมาตรฐานความปลอดภัย เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน หรือมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการจัดการความปลอดภัย

5. การสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความปลอดภัย การเสริมสร้างความตระหนักในหมู่พนักงานเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน

1.3 ความเสี่ยงและการลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน

ความเสี่ยง (Risk) ในการทำงาน คือ โอกาสที่อาจเกิดอันตรายหรือความเสียหายจากสภาพแวดล้อมการทำงานหรือกิจกรรมที่พนักงานทำอยู่ ความเสี่ยงอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงความเสียหายต่อทรัพย์สินขององค์กร ความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยมักเกิดจากการที่พนักงานทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย การใช้งานเครื่องมือหรือเครื่องจักรที่ไม่เหมาะสม หรือการสัมผัสกับสารเคมีหรือสิ่งที่เป็นอันตราย

การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการทำงานช่วยให้สามารถตรวจสอบและประเมินสิ่งที่เป็นอันตรายต่อพนักงานได้ การลดความเสี่ยงสามารถทำได้ผ่านการปฏิบัติตามมาตรการด้านความปลอดภัย เช่น การใช้อุปกรณ์ป้องกันภัย การฝึกอบรมพนักงานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย การจัดหาสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม

การลดความเสี่ยงเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการรักษาความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งสามารถทำได้ ดังนี้

การลด ความเสี่ยง ในการทำงาน

1. การฝึกอบรม

การให้พนักงานได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน เช่น การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตราย วิธีการทำงานที่ปลอดภัย การปฏิบัติตนในกรณีเกิดอุบัติเหตุ

2. การจัดหาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

การปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานให้เหมาะสม เช่น การติดตั้งอุปกรณ์ป้องกันภัย การใช้วัสดุที่ไม่เป็นอันตราย การจัดระเบียบสถานที่ทำงานให้ปลอดภัย

3. การตรวจสอบและติดตามผล

การตรวจสอบความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ และการติดตามผลเพื่อให้มั่นใจว่ามาตรการต่างๆ ถูกปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

การลดความเสี่ยง (Risk Reduction) ในด้านสุขภาพและความปลอดภัยเป็นกระบวนการที่สำคัญในการป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุหรือโรคจากการทำงาน โดยมีการประเมินความเสี่ยงและการดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงเหล่านั้น

1.3.1 ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน

ความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานอาจแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.3.2 วิธีการลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน

การลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยสามารถทำได้ผ่านกระบวนการต่างๆ ที่ออกแบบมาเพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้น โดยการใช้มาตรการเชิงป้องกัน การควบคุม และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงาน

1. การประเมินและจัดการความเสี่ยง เช่น

1) **การประเมินความเสี่ยง** การระบุและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในสถานที่ทำงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกในการจัดการความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงจะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจถึงประเภทและขนาดของความเสี่ยงที่พนักงานอาจเผชิญ

2) **การจัดลำดับความเสี่ยง** การจัดลำดับความเสี่ยงตามระดับความรุนแรงและความน่าจะเป็นที่จะเกิดขึ้น ซึ่งช่วยในการตัดสินใจว่าจะมีการจัดการหรือควบคุมความเสี่ยงนั้นอย่างไร

2. การควบคุมและลดความเสี่ยง เช่น

1) **การควบคุมทางวิศวกรรม** การออกแบบเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ให้มีระบบป้องกันที่ช่วยลดอันตรายจากอุบัติเหตุ เช่น การติดตั้งระบบตัดไฟอัตโนมัติเมื่อเกิดอันตราย

2) **การควบคุมทางการจัดการ** การจัดการระบบความปลอดภัยในองค์กร เช่น การฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความปลอดภัย การติดตามตรวจสอบความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง

3) **การใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคล (Personal Protective Equipment: PPE)** การจัดหาหรือกำหนดให้พนักงานใช้ชุดป้องกันภัย เช่น หมวกนิรภัย ถุงมือ รองเท้าบูต หน้ากากอนามัย เพื่อลดการสัมผัสกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน

รูปที่ 1.2 การใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลเป็นวิธีหนึ่งในการป้องกันอันตรายจากการทำงาน

3. การฝึกอบรมและการให้ความรู้ เช่น

1) **การฝึกอบรมด้านความปลอดภัย** การให้พนักงานฝึกอบรมเพื่อเรียนรู้วิธีการทำงานอย่างปลอดภัย การใช้อุปกรณ์ป้องกันภัย และการปฏิบัติตนในกรณีเกิดอุบัติเหตุ

2) **การสร้างความตระหนักเรื่องความปลอดภัย** การสร้างจิตสำนึกด้านความปลอดภัยให้แก่พนักงานผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุม การจัดแคมเปญความปลอดภัย หรือการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับความเสี่ยง

4. การตรวจสอบและติดตามผล เช่น

1) **การตรวจสอบสภาพแวดล้อมการทำงาน** การตรวจสอบสภาพแวดล้อมการทำงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อหาสาเหตุของความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและทำการปรับปรุง

2) **การติดตามผลการลดความเสี่ยง** การติดตามผลการปฏิบัติการเพื่อลดความเสี่ยงและปรับปรุงมาตรการต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4 ความหมายของงานอาชีพ

งานอาชีพ (Occupation) คือ กิจกรรมหรือการทำงานที่บุคคลทำเพื่อหารายได้หรือสร้างความก้าวหน้าในชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับทักษะและความรู้เฉพาะทางที่บุคคลได้รับการฝึกฝนหรือศึกษาในสาขาใดสาขาหนึ่ง การประกอบอาชีพไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ แต่ยังรวมถึงการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล และการบรรลุเป้าหมายในชีวิต

งานอาชีพสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทตามลักษณะงาน เช่น อาชีพทางการศึกษา อาชีพทางการแพทย์ อาชีพทางวิศวกรรมศาสตร์ อาชีพธุรกิจ อาชีพด้านศิลปะ และอื่นๆ โดยทุกอาชีพมักจะต้องใช้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ และมักจะต้องมีการศึกษาหรือการฝึกอบรมในระดับหนึ่ง

1.4.1 ความหมายของงานอาชีพในแง่มุมต่าง ๆ

ความหมายของงานอาชีพในแง่มุมต่างๆ มีดังนี้

1. อาชีพและอาชีพศึกษา

อาชีพ หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลทำในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อหาเลี้ยงชีพ หรือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการใช้ทักษะ ความรู้ หรือประสบการณ์เฉพาะด้าน

อาชีพศึกษา คือ การฝึกฝนหรือศึกษาความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพบางประเภท เช่น การเรียนการสอน การแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ หรือการบริหารธุรกิจ โดยจะต้องศึกษาทักษะที่เกี่ยวข้องและผ่านการฝึกฝนในภาคปฏิบัติ

2. อาชีพกับการพัฒนาทางสังคม งานอาชีพไม่ได้มีเพียงแค่แ่งมุมของการหาเลี้ยงชีพ แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาทางสังคมของบุคคล การประกอบอาชีพมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และยังช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม รวมถึงการเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคม

3. อาชีพกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมุ่งสู่ความยั่งยืน โดยบุคคลที่ประกอบอาชีพที่มีทักษะและความรู้เฉพาะทางมักจะสามารถในการผลิตหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. อาชีพกับคุณภาพชีวิต งานอาชีพไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับหารายได้ แต่ยังเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิตของบุคคล การมีอาชีพที่มั่นคงและประสบความสำเร็จสามารถนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี ความพึงพอใจในชีวิต และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์

1.4.2 ลักษณะของงานอาชีพ

งานอาชีพมักจะมีลักษณะที่สามารถแยกแยะได้ตามประเภทและลักษณะการทำงาน ดังนี้

1. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน บางอาชีพต้องการทักษะหรือความรู้เฉพาะด้าน เช่น การเป็นแพทย์ วิศวกร นักกฎหมาย ซึ่งจะต้องผ่านการศึกษาก่อนหรือการฝึกฝนที่ยาวนานเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้

2. ความมั่นคงและเสถียรภาพ บางอาชีพมีความมั่นคงสูง เช่น อาชีพในภาครัฐหรือการเงินที่มีการจ่ายเงินเดือนที่มั่นคงและสวัสดิการที่ดี

3. ความหลากหลายและโอกาสในการเติบโต บางอาชีพมีลักษณะที่มีโอกาสเติบโตในสายอาชีพ เช่น อาชีพในสาขาการตลาด การบริหารจัดการ หรือการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งบุคคลสามารถเลื่อนตำแหน่งหรือเปลี่ยนแปลงสายงานได้ตามความสามารถและทักษะที่มี

4. ความยืดหยุ่นในการทำงาน บางอาชีพมีความยืดหยุ่นในการทำงาน เช่น อาชีพฟรีแลนซ์ หรือการทำงานจากที่บ้าน ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถจัดสรรเวลาและสถานที่ทำงานได้ตามสะดวก

รูปที่ 1.3 ปัจจุบันอาชีพฟรีแลนซ์เป็นลักษณะของงานอาชีพที่เป็นที่นิยมของคนรุ่นใหม่ เนื่องจากเป็นงานที่ทำได้อย่างอิสระ

1.4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกอาชีพ

การเลือกอาชีพของบุคคลได้รับผลกระทบจากปัจจัยหลายประการ ดังนี้

1.4.4 บทบาทของงานอาชีพในสังคม

อาชีพเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างเสถียรภาพและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม การมีงานอาชีพที่มั่นคงช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับชีวิตในระยะยาวได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังส่งผลให้สังคมมีการพัฒนาในหลายด้าน เช่น ด้านการศึกษา เทคโนโลยี การเงิน สุขภาพ

1.5 ความหมายของสิ่งแวดล้อมและสภาวะแวดล้อมในการทำงาน

สิ่งแวดล้อมในการทำงาน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งรวมถึงอากาศ แสง เสียง ความสะอาด และการจัดการพื้นที่ทำงาน โดยสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสุขภาพดี

สิ่งแวดล้อมในการทำงานเป็นสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสถานที่ทำงาน ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และความสามารถในการทำงานของบุคลากร รวมถึงการจัดการที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการทำงาน โดยสิ่งแวดล้อมในการทำงานสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่สามารถสัมผัสได้ทางกายภาพ เช่น แสง อุณหภูมิ ความชื้น เสียง สภาพอากาศ ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อความเครียดสบายและประสิทธิภาพในการทำงาน

2. สิ่งแวดล้อมทางเคมีและชีวภาพ (Chemical and Biological Environment) สภาพแวดล้อมที่มีการใช้สารเคมีหรือวัสดุที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของพนักงาน เช่น การสัมผัสกับสารเคมี ก๊าซพิษ เชื้อโรคที่อาจแพร่กระจายในที่ทำงาน

3. สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological Environment) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจและอารมณ์ของพนักงาน เช่น ความเครียด ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา และการมีส่วนร่วมในงาน

4. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสถานที่ทำงาน เช่น ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา วัฒนธรรมองค์กร การทำงานเป็นทีม

สภาวะแวดล้อมในการทำงาน เป็นการอธิบายถึงสภาพที่เกิดจากการรวมตัวของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ในที่ทำงาน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานและสุขภาพของพนักงาน เช่น

1. สภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพและความปลอดภัย การออกแบบสถานที่ทำงานให้ปลอดภัยจากอันตราย เช่น การติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัย การใช้อุปกรณ์ป้องกัน การตรวจสอบเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ

2. สภาวะแวดล้อมที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงาน การจัดเตรียมเครื่องมือ ทรัพยากร และอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการทำงานเพื่อช่วยให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สภาวะแวดล้อมที่สนับสนุนการทำงานร่วมกัน การส่งเสริมให้พนักงานทำงานเป็นทีม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในที่ทำงาน และการสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น